

BURSA'DA ZAMAN

BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NİN KÜLTÜR HİZMETİDİR.

DEVİRİMİN ADI: İPEKBÖCEĞİ

BU FESTİVALE 41+11 KERE MAŞALLAH!	4
DEVİRİMİN ADI: İPEKBÖCEĞİ	8
HATIRALARIMDAKİ TELEFERİK - YAVUZ BUBİK	16
NEREDEYSE ÜÇ TELEFERİĞİMİZ OLACAKTI - ERDAL ÖZDÜR	20
TELEFERİK BOYUNU UZATTI - İSMAİL KEMANKAŞ	22
BURSA TELEFERİK MÜZESİ (VARAGELE MÜZESİ) - AHMET ERDÖNMEZ	25
"ULUDAĞ YENİ TELEFERİKTEN ÇOK ŞEY BEKLİYOR" - SÖYLEŞİ: YASEMİN GÜLER	26
TÜRKİYE'NİN İLK TELEFERİĞİ - MESUT EMİR	30
YAYIN YOLUYLA TELEFERİK TESİSLERİNE SABOTAJ... - AHMET EMİN YILMAZ	34
BENİM ADIM ÇALIKUŞU OLSUN MU? - E. GÜLHAN ATTİLÂ	36
ÇANAKKALE KAHRAMANLARINA BURSALI TORUNLARINDAN VEFA	40
BURSA SEYYAR JANDARMA TABURU - AZİZ ELBAS	42
BURSA'NIN KINALI KUZULARI - RAİF KAPLANOĞLU	48
SURİYE'DE TARİHİ MİRAS TEHDİT ALTINDA - HALİD TADMORI	52
BİNBİR GECE MASALLARI BİNBİR GECE MASALLARI - SAFFET YILMAZ	58
TÜRK DÜNYASININ GÖZÜ BURSA'DA	61
BOSNA'DAN BURSA'YA ÇENGİÇ BEYLERİ - AHMET ERDÖNMEZ	62
TKB'DEN BURSA'YA YURT DIŞI GÖREVİ	68
SAMSUN'DA TARİHİ HAMLELER - SAFFET YILMAZ	70
ANKARA'DA DA BİR EVİNİZ VAR	72
BİR BURSA SEVDALISI; İSMAİL SÖNMEZALP - Ö. ERHAN YILDIZALP	74
ÜFTÂDE DERGÂHI'NDA ZİKİR MECLİSLERİ - PROF. DR. MUSTAFA KARA	76
BURSA; ERTESİ GÜNÜN RÜYASI - METİN ÖNAL MENGÜŞOĞLU	78
300 YILLIK TARİHİ MİRAS; TAHİR PAŞA KONAĞI - BANU DEMİRAĞ	82
KÜLTÜRLER ARASI DİYALOG: EVLİYA ÇELEBİ KÜLTÜR YOLU	92
ULUDAĞ DELİCENUR MAĞARALARI - PROF. DR. MUSTAFA ŞAHİN	94
NARLI'DA 5 YILDIZLI TATİL	98
BEŞEVLER'E YENİ YAŞAM ALANI	100
BURSA'NIN YENİ SOSYAL TESİSİ: KAYIHAN HAMAMI	102

ULUDAĞ DELİCENUR MAĞARALARI

Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN

Taş çağları olarak da bilinen Paleolitik dönemden Neolitik çağa geçiş Batı Akdeniz'in güneyinden Yukarı ve Kuzey Mezopotamya'ya kadar olan coğrafyada (yaklaşık olarak Burdur'dan Urfa'ya kadar Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri) adım adım takip edilebilirken, Güney Marmara Bölgesi de dahil olmak üzere Anadolu'nun batısında henüz sistematik araştırmalar yapılmamıştır. Buna karşın Marmara'nın batısında, yani Trakya bölümünde, Mezolitik dönemden beri birçok yerleşim yeri tespit edilmiştir. Trakya'dan başlayarak Kıta Yunanistan

ve Balkanlarda izlenen yaşam tarzları ve bununla ilintili dini inançlar Doğu ile benzerlik gösterse de söz konusu yayılımın Ege üzerinden Kıta Yunanistan ve Balkanlar'a ulaşmasında Anadolu'nun batı kıyılarının ne gibi bir rolü olduğu henüz bilinmemektedir.

Bir ihbar sayesinde tesadüfen keşfettiğimiz Uludağ kaya resimleri Güney Batı Marmara'da bilinmeyen bu dönemin kültür dünyasına beklenmedik bir ivme kazandırmaya aday gibi görülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni ile Uludağ Üniversitesi adına sürdürdüğümüz Bursa ve

İlçelerinde kültür envanteri çalışmamızın Büyükorhan İlçesi bölümünde arazi taramaları çalışmamız devam ederken bize mihmandarlık yapan Şahin Şen ve Tanju Şipal duvarında bazı resimlerin bulunduğu iki mağara bildiklerini ve bu mağaraların definciler tarafından zaman zaman altın bulmak amacıyla dinamitlenerek tahrip edildiğini söylediler. Bu önemli bilgi üzerine söz konusu mağaralarda inceleme yapmak üzere harekete geçtik.

Her iki mağarada da Mustafakemalpaşa Çayı'nın güneyinde, birbirlerinden yaklaşık 7 km mesafede olsalar

da, çaydan yaklaşık 1 km daha iç bölümde yer almaktadırlar. Arazi yapısı olarak Uludağ'ı oluşturan dağ uzantıları üzerinde olması nedeniyle Bursa İl sınırları içerisinde değerlendirilmesi gereken alan, il sınırı olarak Mustafakemalpaşa Çayı Kabul edildiğinden günümüzde coğrafi olarak Balıkesir İl sınırı içerisinde kalmaktadır. Dursunbeyli İlçesi'nin Delice Köyü sınırları içerisinde bulunan mağaralara Büyükorhan İlçe merkezinden 35 dakika da ulaşılırken, bu mesafe en yakın ilçe olan Dursunbeyli'den 3 saati bulmaktadır. Araştırma iznimiz sadece Bursa ili sınırlı olduğundan, her iki mağara yüzey araştırması kapsamına dahil edilmemiş ancak elde edilen veriler Balıkesir Müzesi Müdürlüğü ile paylaşılarak, mağaraların SİT kapsamına alınması talep edilmiştir. Bu yazıda, tarafımızdan keşfedilen her iki mağaranın ilk tanıtımı yapılacaktır.

Delicenur Mağarası

Mağaralardan ilkinde ulaşmak üzere Büyükorhan'dan batıya doğru hareket ederek yaklaşık 22 km sonra Düğüncüler Köyü'ne ulaştık. Köyün yaklaşık 4 km. batısında derin bir vadi içerisinde Mustafakemalpaşa Çayı akmaktadır. Bu çayı bir köprü üzerinden geçerek

Delice Köyü yönünde 1 km. güneye doğru yolumuza devam ettik ve güneye yönünde bulunan tepenin eteği üzerinde yaklaşık 150 metrelik sarp bir inişten sonra mağaraya ulaştık. 390.411.38II.334 K ve 28.431.23II.004 D koordinatlarında yer alan mağaranın girişi güneye bakmaktadır. Mağaranın doğusunda uzanan sık ağaçlarla kaplı derin vadide, daha sonra Mustafakemalpaşa Çayı ile birleşen bir dere hala akmaya devam etmektedir. Mağara girişi 6.8 m genişliğinde 4.1 m yüksekliğinde ve mağaranın iç bölümü yaklaşık 20 m derinliğindedir. Mağaranın en iç kısmındaki yükseklik 2.8 metredir. Mağara iç kısma doğru daralıp son bulmaktadır. Tavan boyunca yer yer sarkıtlar yer almaktadır. Sarkıtlar doğrudan atmosferin etkisine maruz kaldıklarından yüzeylerinde etkili kararma dikkat çekmektedir.

Kiremit kırmızısı bir renkle betimlenen duvar resimleri mağaranın girişinde doğu duvarı üzerinde yer almaktadır. Mağara resimlerinin genellikle mağaraların derin bölümlerinde yer aldığı düşünülürse, bu durum biraz farklılık yaratmaktadır. Resimlerin bulunduğu duvar yüzeyinde bilinçli bir şekilde insan eliyle yapılan etkili tahririn izlerine şahit olmak

mümkündür. Korunan bölümlerden birisinde anlaşıldığı kadarıyla geriye doğru kıvrılan uzun boynuzları ile arka arkaya iki adet keçi ya da geyik benzeri bir hayvan resmedilmiştir. Ön tarafta daha küçük gösterilen kuyruğunu dik tutarken, daha büyük olan arkadaki kuyruğunu yukarı doğru kaldırıp öne doğru kıvrmıştır.

Bezemelerin geri kalanı büyük oranda tahrip olsa da, korunan bölümlerin birisinde başları T şeklinde gösterilen üç tane erkek figürünün yan yana bulunduğu bir sahne yer almaktadır. Cinsiyet ayırımını gösterir bir iz olmasa da, benzer örneklerde kadın figürlerinin daha geniş kalçalı betimlenmiş oldukları göz önünde bulundurulursa, bunların erkek olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır. Bunların sol üst tarafında, yine sağa doğru uzayan gövdeleri ve boynuzları ile keçi veya geyik benzeri yan yana işlenmiş en az 3 hayvan yer almaktadır. Aşağıda gibi duran erkeklerin bitişik düzen yan yana durması, hayvanlara karşı bir set oluşturmaya çalıştıkları izlenimi doğurmaktadır. Bu durumda sahnenin devamında bir av sahnesinden bahsetmek mümkündür. Resimlerde dikkat çeken önemli özelliklerden birisi sahnelerde perspektif verilmeye çalışılmasıdır. İlk

sahne soldaki figürün sağdakine göre daha küçük verilmesinin perspektifle ilişkili olduğunu düşünüyoruz. Diğer bir özellik ise figürlerin statik olmamasıdır. Örneğin en azından av hayvanları hareket halindedir. Bacakların duruşu, beden çizgileri, ya da kuyruğun hareketi bize bunu göstermektedir.

Delicenur Mağarası 2

Bu ilk mağaradan ayrıldıktan sonra Delice Köyü'ne doğru yola devam edildikten sonra, Delice Köyü'nün çıkışında araba terk edilerek, yürüyerek mağaraya doğru yola devam ettik. Yaklaşık 2 km bir yürüyüşten sonra, sarp bir yamacın tepesine ulaştık. Yaklaşık 200 m inişten sonra mağaraya vardık.

390.42I.41II.328 K ve 28.39I.44II.250 D koordinatlarda yer alan mağaranın girişi doğuya doğru bakmaktadır. Bu mağaradaki tahribat daha içler acısıdır. Çünkü burada tahribat dinamitle yapılmıştır. Dinamit lokumu için açılmış deliklerden birkaçı hala görülebilmektedir. Bir delik 6 cm çapında ve 56 cm derinliğindedir.

Mağaranın dış yüzeyinde sol tarafta iki adet niş benzeri sığ oyuk dikkat çekmektedir. En sağdaki diğerlerine göre daha derin olup, duvar resimleri bu bölümün girişinin her iki yanında yer almaktadır. Resimlerde genellikle kiremit kırmızısı ve nadir de olsa sarı renk boya kullanılmıştır. Mağara girişinin

yüksekliği 9.15 m ve genişliği 25 metredir. Oyuk olan bölümün yüksekliği 3.30 m, genişliği yaklaşık 6.5 m ve derinliği 3.50 metredir.

Güney duvarı

Mağara girişinin güneyinde, 1.60 m uzunluk ve 0.90 m yüksekliğe sahip resim alanında yanyana dizilmiş 3 stilize insan figürü seçilmektedir. Bunlardan birisi merkezde yalnız, diğer ikisi ise sol tarafta birlikte ayakta durmaktadırlar. Sağ yanda ise stilize edilmiş bitkisel bir motif bulunmaktadır. 0.37 m yükseklik ve 0.20 m genişliğe sahip ortadaki figür kollarını yana doğru açar şekilde cepheden betimlenmiştir. Dikdörtgen şeklinde hacimli işlenen vücudu aşağı

doğru heriki yana genişlemektedir. Vücut konturları normalde kiremit kırmızısı renkle işlenirken bu bölümde sarı boya kullanımları dikkat çekmektedir. Bu nedenle bu figürün diğerlerinden farklı olarak kaftan şeklinde bir giysi giymiş olduğunu tahmin ediyoruz. Sol tarafta yan yana işlenen figürler yine kollarını yana açmış şekilde ayakta durmaktadır. Figürlerden en soldaki 0.30 m yükseklik, 0.20 m genişliğe, ortadaki ise 0.40 m yükseklik ve 0.15 m genişliğe sahiptir. Kalça bölümde bacaklardan ayrılarak vücudunun heriki yanına doğru çan şeklinde yana açılan çizgiler bulunmaktadır. Bu uzantıların elbise olduğunu düşünüyoruz. Büyük bir ihtimalle dans veya benzeri bir hareketten kaynaklanan bir yayılmaya işaret etmektedir. Bu durumda bu kompozisyonu merkezi figürün, olasılıkla tanrının, etrafında dans eden insanlar şeklinde açıklamak doğru olacaktır. Tanrının (?), sağında yer alan stilize edilmiş bitkisel motifin ise ne olduğunu anlayamadık. Olasılıkla olayın doğada geçtiğini vurgulamak için betimlenmiş olmalıdır.

Mağaranın kuzey duvarında 6.70 m uzunluğunda ve 3 m yüksekliğinde ikinci bir resim alanı yer almaktadır. Merkez alanda şimdilik tanımlayamadığımız ve anlamlandıramadığımız bitkisel ve geometrik desenler işlenmiştir. Bu sahnenin en üst bölümünde V şeklinde bir desen ve bunun sağında, 0.50 m yüksekliğinde kıvrılmış şekilde yılan benzer bir motif betimlenmiştir. 0.60 m yüksekliğe sahip V şeklindeki desenin sol uzantısı üzerinde, yine kollarını yana açmış şekilde duran insan benzeri bir motif dikkat çekmektedir. Eğer kıvrılmış şekilde duran nesnenin yılan olduğu kabul edilirse, burda da ibadet ile ilgili bir sahnenin betimlenmiş olduğunu kabul etmek doğru olacaktır. Sahne doğru yönde, mevcut betimin

sağına doğru, devam etmektedir. Ancak bu bölümde insan eliyle yapılan etkili tahribat nedeniyle, işlenen konu hakkında herhangi bir yorumda bulunmak zordur. Anlaşıldığı kadarı ile mağara girişinin her iki tarafında prehistorik çağ dini ayinleri ile ilgili kompozisyonlar tercih edilmiştir. Dış yüzeyde bulunan doğal nişler de ayinler ile ilişkili olmalıdır. Bu durumda Delicenu II mağarasını, bir mağara yerleşiminden çok, belli günlerde bir araya gelinen bir kutsal alan olarak yorumlamak daha doğru olacaktır.

Delicenu I ve II mağaralarında kullanılan kiremit kırmızısı renkli boya olasılıkla demiroksit ve hematitten elde edilmiştir. Bu malzeme önce ezilerek toz haline getirilmiş, sonra bağlayıcı işlevi gören bir sıvı ile karıştırılarak parmak ucu, kıldan veya tüyden fırça veya benzeri bir gereçle kaya yüzeyine uygulanmıştır. Söz konusu boyayı elde etmek için gerekli olan hammadde mağaraların civarında doğal olarak bol miktarda bulunmaktadır. Yine civarda bulunan zengin çakmaktaşı yataklar Prehistorik çağ insanı için bu bölgeyi cazip hale getiren unsurlar arasında sayılabilir. Yüzeyde çok rahat gözlemlenebilen taş aletler, söz konusu yatakların kullanıldığını gösterir en açık belgedir.

Prehistorik yaşam konusunda Günümüzden yaklaşık 35 bin yıl öncesinden itibaren Avrupa'da, Afrika'da ve Avustralya'da insanlık tarihinin ilk sanatsal ürünleri ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında güneybatı Fransa ve kuzey İspanya'da bulunan mağara resimleri özel bir öneme sahiptir. Mağara resimlerinin bulunduğu mağaralardan bazıları şunlardır: Lascaux (Fransa), Niaux (Fransa), Trois Freres (Fransa) ve Altamira (İspanya). Bu mağaraların iç kısımlarında duvarlara genellikle bizon, mamut, yabani at,

geyik, aslan, ayı ve yaban keçisi gibi hayvan figürleri resmedilmiştir. Hayvan betimlemeleri çok doğal ve gerçekçidir. Resimler, oldukça başarılı bir teknikle ve çeşitli doğal boyalar kullanılarak yapılmıştır. Resimlerin mağaraların yaşanan kısımlarında değil de güçlkle ulaşılabilen derin ve karanlık kısımlarında yapılmış olmaları ilginçtir. Ayrıca hayvan betimlemeleri dışında spiraller, zikzaklar, düz paralel çizgiler gibi çeşitli geometrik şekiller de resmedilmiştir. Mağara resimlerinin ne amaçla yapıldığı ve neyi simgeledikleri uzun yıllardır tartışılmaktadır. Bazı araştırmacılar mesela Henry Breuil bu resimlerin bir tür av büyümesi amacıyla yapıldığını öne sürmüştür. Üst Paleolitik Dönem insanların ava çıkmadan önce, avın iyi geçmesi amacıyla bu resimlerin bulunduğu yerlerde büyüsel ayinler yaptıkları tahmin edilmektedir. Andre Leroi-Gourhan ise bu resimlerdeki figürlerin simgesel anlamları olduğunu öne sürmektedir. Leroi-Gourhan, bu resimleri yapan insanların düşünce dünyalarına dikkat çekmiş ve resimlerin doğrudan bu hayvanları değil, bu hayvanların çağrıştırdığı düşünceleri temsil ettiğini savunmaktadır.

Mağara resimlerinin yapılmasında sebep ne olursa olsun, Delicenu I ve II mağaraları ile Güney Marmara Bölgesi'nde önemli bir boşluk doldurulmuştur. Böylece artık bu bölgenin de Anadolu'dan Balkanlara geçişte önemli yol güzergahlarından birisi olduğu ortaya çıkmıştır. Gelecekte yapılacak daha detaylı araştırmalar Latmos Herakleia'sından sonra Uludağ'ın da Prehistorik çağ araştırmaları için önemli olduğunu ve 2007 yılında yine tarafımızdan keşfedilen Şahinkaya Mağarası'nın tesadüfen Uludağ'da yer almadığını en açık şekilde ortaya koymaktadır.